

de grondrechten, bijvoorbeeld als het ertoe leidt dat islamitische vluchtelingen het land niet meer kunnen binnenkomen of religieuze uitingen worden verboden.

Toch zijn dit volgens Gerards niet de enige bedreigingen voor onze meest fundamentele rechten. Minstens zo belangrijk vindt zij andere, meer subtiële en verborgen manieren waardoor grondrechten onder spanning komen te staan. Zo wijst zij erop dat in onze moderne samenleving steeds vaker wordt uitgegaan van nauwe samenwerking tussen overheid en burgers en steeds meer wordt overgelaten aan de vrije markt. Er is bijvoorbeeld veel enthousiasme voor het collectieve beheer van gemeenschappelijke goederen. Gerards wijst er verder op dat de besluitvorming tegenwoordig op andere manieren verloopt. Zo laat zij zien dat er een verschuiving zichtbaar is van heldere besluitvorming binnen vertegenwoordigende systemen, naar een grote diversiteit van allerlei inspraakmechanismen en varianten van burgerparticipatie. Vooral op lokaal niveau wordt flink geëxperimenteerd met gelote burgerkamers of burger toppen, waardoor meer mensen direct worden betrokken bij de besluitvorming.

Gerards laat zien dat deze en andere ontwikkelingen op zichzelf heel waardevol zijn. Ze leiden bijvoorbeeld tot grotere betrokkenheid van burgers en tot het regelen van kwesties op een manier die direct aansluit op hun wensen en belangen. Tegelijkertijd zijn er risico's voor de grondrechten. Wat bijvoorbeeld te doen als bepaalde mensen niet mogen deelnemen aan een zorgcoöperatie, of als in een inspraakprocedure besluiten worden genomen die negatief uitpakken voor een bepaalde minderheid? Uitsluiting en schending van het discriminatieverbod liggen op de loer, net als gebrekkige toegang tot belangrijke voorzieningen. Gerards roept in haar oratie dan ook op tot bewustzijn van de schaduwzijden van deze ontwikkelingen. Alleen als dat bewustzijn er is, kan worden gezocht naar oplossingen en alleen dan kan worden bekeken hoe belangrijke waarborgen van de rechtsstaat effectief kunnen worden beschermd. •

Promoties

Grove mensenrechtenschendingen

De afgelopen decennia is er veel aandacht geweest voor concepten die tot doel hebben om grove mensenrechtenschendingen te voorkomen, zoals conflictpreventie of de responsibility to protect-doctrine. Ondanks de toename in aandacht voor preventie bleef onduidelijk welke juridische verplichtingen staten hebben om grove mensenrechtenschendingen te voorkomen onder het internationale mensenrecht. Het is bijvoorbeeld onduidelijk welke verplichtingen staten hebben op verschillende momenten in tijd, wanneer die verplichtingen in werking treden, wat voor concrete maatregelen ze vereisen en of en hoe ze van toepassing zijn buiten het grondgebied van de staat. Dit onderzoek had tot doel een systematische analyse uit te voeren van de inhoud en reikwijdte van verplichtingen om grove mensenrechtenschendingen te voorkomen.

De focus van dit onderzoek van *Nienke van der Have* lag op drie soorten grove mensenrechtenschendingen: foltering, arbitraire doding en genocide. Er is verder onderscheid aangebracht tussen vier tijdfasen (lange termijn-preventie, korte termijn-preventie, preventie van het voortduren van een schending, preventie van toekomstige schendingen) en territoriale en extraterritoriale verplichtingen. Een punt van analyse dat terugkomt in alle hoofdstukken is hoe het vermogen van staten om mensenrechten te waarborgen in specifieke omstandigheden de inhoud en reikwijdte van verplichtingen om grove mensenrechtenschendingen te voorkomen beïnvloedt. Als resultaat van deze systematische analyse is een overzicht gecreëerd van verplichtingen ter voorkoming van grove mensenrechtenschendingen. Een belangrijke bevinding is dat de preventieve verplichtingen in bepaalde categorieën vallen die voor alle drie de verboden gelijk zijn. Staten hebben: (i) Lange termijn-verplichtingen om een juridisch en administratief kader te introduceren dat schendingen kan afschrikken; (ii) Korte termijn-verplichtingen om actief maatregelen te nemen om

schendingen te voorkomen; (iii) Verplichtingen om in te grijpen om voortdurende schendingen te beëindigen; (iv) Verplichtingen om toekomstige schendingen te voorkomen door onderzoek in te stellen en de verantwoordelijke individuen te vervolgen en straffen. Binnen deze categorieën bestaan wel specifieke vereisten voor de drie verschillende verboden. Het juridische kader dat moet worden ingevoerd in de lange termijn fase moet bijvoorbeeld waarborgen tegen foltering in gevangnissen bevatten en moet het gebruik van geweld en vuurwapens in goede banen leiden om arbitraire dodingen te voorkomen.

Het vermogen van staten om mensenrechten te waarborgen in specifieke omstandigheden speelt zowel binnen als buiten het grondgebied van de staat een rol met betrekking tot de basis, inhoud en reikwijdte van verplichtingen. Verplichtingen in de acute preventieve tijdfasen (ii en iii) worden bijvoorbeeld vaak beperkt door de grenzen van redelijkheid. Dit maakt het mogelijk om rekening te houden met de beperkte tijd en middelen die de autoriteiten ter beschikking staan. In extraterritoriale context is het vermogen van staten om mensenrechten te waarborgen vaak nog beperkter. Er kunnen juridische, praktische of machts-gerelateerde factoren zijn die invloed hebben op de inhoud en reikwijdte van verplichtingen. Zo kan een staat bijvoorbeeld niet zomaar nieuwe wetten invoeren voor mensen buiten hun grondgebied, ook al hebben die tot strekking om mensenrechten te waarborgen. Op basis van het verkregen overzicht zijn enkele uitdagingen vastgesteld. Ten eerste zijn extraterritoriale verplichtingen relatief onderontwikkeld. Hierdoor vallen er soms gaten in de bescherming tegen grove mensenrechtenschendingen, zoals bijvoorbeeld de bescherming van vluchtelingen die verdrinken op zee. Ten tweede is het op dit moment onduidelijk wat de gevolgen zijn als er meerdere plicht-dragende staten zijn. Hierdoor kan de bal heen en weer gespeeld worden terwijl schendingen doorgaan. Ten derde is de effectiviteit van de maatregelen om te voorkomen in de praktijk soms twijfelachtig. Er is daarom nog veel ruimte voor verdere rechtsontwikkeling, maar de toename

in aandacht voor preventie en extra-territoriale mensenrechtenverplichtingen biedt hiervoor goede hoop. Van der Have promoveerde op 8 maart 2017 aan de Universiteit van Amsterdam. Promotoren waren prof. dr. André Nollkaemper en prof. dr. Yvonne Donders. Copromotor was dr. Rosanne van Alebeek. •

N.S. van der Have

De preventie van grove mensenrechtenschendingen onder het internationale mensenrecht

Meer info <http://dare.uva.nl/>

[search?identifier=67a07535-6a4d-486b-a5f0-09625269c970](http://hdl.handle.net/11245.1/6288c034-6cd8-4e99-9fc9-ff9582c43f7f). Een handelseditie wordt verwacht.

Transparantiebeleid Raad van Europa

Er heerst vandaag de dag een breed gedragen consensus over het feit dat de Raad van de Europese Unie transparant dient te opereren om op democratische

wijze te functioneren. Vijftiendertig jaar na de invoering van een transparantiebeleid bestaat er echter nog steeds sterke onenigheid over de mate waarin ongewenste beslotenheid overwonnen is. Zij die 'voortschrijdende transparantie' prijzen stellen dat de transparantie van de Raad mettertijd verregaand is toegenomen en inmiddels de democratische standaard benaderen. Aanhangers van een kritischer perspectief nemen een 'gevangen transparantie' waar en benadrukken dat er nog veel transparantie-obstakels genomen moeten worden voordat het Raadsbeleid op dit terrein effectief kan functioneren. Dit proefschrift van *Maarten Hillebrandt* biedt een gedetailleerde en multi-disciplinaire verkenning van de vraag hoe het transparantiebeleid in de Raad zich door de tijd heeft ontwikkeld, en van de normatieve wenselijkheid van het beleid in het licht van zijn doelstelling om de democratische legitimiteit van de Raad te vergroten. Een leidend conceptueel onderscheid binnen het proefschrift is dat tussen 'transparantie als beleid' en 'transparantie als waarde'. Uitingen van transparantie als beleid vormen de neerslag van het krachtenveld tussen verschillende institutionele actoren die aan de

hand van hun eigen voorkeuren en middelen het beleid proberen te sturen. Transparantie als waarde daarentegen vormt een ideaal dat put uit een normatieve theorie ter bevordering van een bepaald 'publiek goed'. Door het gebruik van de metafoor van het 'levende beleid' onderstreept het proefschrift dat Raadsbrede transparantiewet- en regelgeving in het dagelijkse verkeer grotendeels decentraal wordt toegepast, waardoor de 'groei' en het 'karakter' van het beleid sterk worden bepaald door sector-specifieke institutionele factoren. Het vergelijkt daarom de ontwikkeling van transparantie in drie verschillende Raadsformaties: de Milieuraad, de Raad Economische en Financiële Zaken, en de Raad Buitenlandse Zaken om de invloed van deze factoren nader in kaart te brengen. Daarbij spitst het onderzoek zich toe op de verschillende beleidsmatige facetten van het publieke recht op toegang tot documenten. In het bijzonder wordt een onderscheid aangebracht tussen formele regels (wetgevend, niet-wetgevend en jurisprudentieel), de uitvoering van deze regels en informele, ongeschreven normen die naast de reguliere regelgevings- en uitvoeringspraktijk bestaan.

De vergelijkende analyse schetst een beeld van een steeds gefragmenteerder transparantiebeleid, zowel op het niveau van wet- en regelgeving aangaande toegang tot documenten en de uitvoering en rechterlijke interpretatie van deze wet- en regelgeving. Alhoewel het huidige toegang-tot-documentenbeleid in sterke mate wordt bepaald door artikel 15(3) van het Werkingsverdrag en Verordening 1049/01/EC, vormen verschillende sector-specifieke interne regels en richtlijnen en informele normen echter nog altijd obstakels voor het toegang-tot-documentenbeleid die duiden op een onachtzame houding van de Raad ten opzichte van democratische kwesties, met name waar het de zichtbaarheid van politieke contestatie, het faciliteren van burgerparticipatie en de ondersteuning van een heldere verantwoordingsstructuur aangaat. De bevindingen van het proefschrift tonen echter ook dat het transparantiebeleid in staat is zijn democratische belofte te vervullen wanneer hervorming plaatsvindt op een manier die zowel realistisch is en

oog houdt voor normatieve doelstellingen.

Hillebrandt promoveerde op 10 maart 2017 aan de Universiteit van Amsterdam. Promotoren waren prof. dr. Deirdre Curtin (European University Institute, Florence), prof. dr. Albert Meijer (Universiteit Utrecht) en prof. dr. Joana Mendes (Université du Luxembourg). •

M.Z. Hillebrandt

Living transparency.

The development of access to documents in the Council of the EU and its democratic implications

Gelimiteerde oplage. Digitale kopie te downloaden via

[http://hdl.handle.net/11245.1/6288c034-6cd8-4e99-](http://hdl.handle.net/11245.1/6288c034-6cd8-4e99-9fc9-ff9582c43f7f)

[9fc9-ff9582c43f7f](http://hdl.handle.net/11245.1/6288c034-6cd8-4e99-9fc9-ff9582c43f7f) of op aanvraag (maarten.hillebrandt@uni-bielefeld.de).

Overig

Smart TV en privacy

Beleidsmakers in Nederland en Europa moeten meer doen om de privacy van mediagebruikers te beschermen en dit niet volledig overlaten aan de wetgeving en instanties op het gebied van gegevensbescherming. Dat is een van de aanbevelingen die privacydeskundigen Kristina Irion en Natali Helberger van de UvA doen in hun onderzoek gepubliceerd in het tijdschrift *Telecommunications Policy* ('Smart TV and the online media sector: User privacy in view of changing market realities'. DIO: 10.1016/j.telpol.2016.12.013). De auteurs wijzen op de problemen die het gebruik van Smart TV's met zich meebrengen aangaande de bescherming van privacy en gegevens. Net zoals andere op internet aangesloten apparatuur maken Smart TV's het mogelijk om het gedrag van kijkers on- en offline te volgen. Ook maken ze het mogelijk om informatie over hun sociale achtergrond, gewoonten en kijkvoorkeuren door te geven aan derden. De onderzoekers doen een beroep op beleidsmakers op Europees en nationaal niveau om meer te doen aan de privacybescherming van mediagebruikers. Het invoeren van strengere wetgeving voor de bescherming van gegevens over mediagebruik en het extra beperken van het doorgeven van die gegevens aan derden zijn enkele aanbevelingen uit het onderzoek. •